

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационен труд на тема:

**„ФОРМООБРАЗУВАНЕ И ПРИЛОЖЕНИЕ НА ДЕКОРАТИВНО-
АБСТРАКТНИТЕ ХУДОЖЕСТВЕНИ ФОРМИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО
ИЗОБРАЗТЕЛНО ИЗКУСТВО”**

за присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР”
професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по (Методика на
обучението по изобразително изкуство)

докторант: ВЕНЦИСЛАВА ХРИСТОВА СТОЯНОВА

Дисертационният труд на Венцислава Христова Стоянова е посветен на една тема, която като правило рядко намира място сред разработките в сферата на визуално-пластичните изкуства. Казаното важи в още по-голяма степен по отношение на проблемите и задачите, отнасящи се до педагогиката на обучението по изобразително изкуство, както и на методическите въпроси, произтичащи от това обучение и свързани с него. По принцип, като негласно установено правило, основните насоки тук все още се простират в областта на предметно-фигуративната образност. Именно по отношение на изкуството, имащо за основа фигурацията, се правят и съответните наблюдения, изводи и оценки.

В съответствие с казаното става ясно, че докторантката е предприела опит да реши поставените в труда задачи на базата на така наречените от нея „декоративно-абстрактни художествени форми”, които заемат висок относителен дял в обширната иконосфера на визуалните изкуства. Само по себе си това е особено важно, тъй като фокусира вниманието върху аспекти и дялове разработени относително по-слабо от изкуствознанието, методиката и педагогиката на изобразителните изкуства.

Освен това, сред основните достойнства на труда на Венцислава Стоянова би следвало да се отбележи и неговият интердисциплинарен характер, както и научно-практическият смисъл, които той носи и осъществява. Ето защо можем с пълно право

да твърдим, че в случая става дума преди всичко за едно щастливо съчетание между теория и практика, нещо, което е присъщо далеч не на всички докторантски разработки.

Можем да кажем също така, че главният изследователски патос на труда на Венцислава Стоянова е насочен в защита на добре балансираното, промислено и аргументирано със солидни професионални доводи образование по изобразителни изкуства. На висок глас са защитени мястото и ролята на визуалната култура, на придобиването на определена изобразителна грамотност, на свободата и креативната сила на асоциативното мислене. Анализите и изводите в дисертационния труд за сетен път потвърждават справедливостта на основната теза за специфичния характер на „визуалното мислене” (Рудолф Арнхайм).

Уводът е построен логично и аргументирано. Отбелязан е контекстът, в рамките, на който се провежда самото изследване, мотивирана е актуалността на проблемите, отбелязани са педагогическите аспекти наред с изкуствоведските и художническите характеристики, както и са изяснени някои терминологични въпроси. Добре са формулирани целите и задачите на труда. Още тук става ясно, че на Венцислава Стоянова се налага да използва разнообразни методологически и изследователски подходи и насоки именно поради комплексния характер на поставените в текста въпроси.

В първа глава са разгледани някои важни проблеми, свързани с формоизграждането и комбинаториката. Открити са основните принципи на тази специфична област на познанието и на творческата дейност едновременно, която сякаш стои на границата между науката и изкуството и – ритъма и симетрията (с. 14-16). Отделени са няколко страници на проблемите на геометризацията и на декоративността. Добре са проследени взаимодействията между комбинаторика и формообразуване (с. 17).

Последователно са разгледани сферите на дизайна, на архитектурата и на декоративно-приложните изкуства. Трябва да се отбележи обаче, че всички тези области, които несъмнено съдържат някои общи признаци и характеристики, същевременно имат и ред специфични особености, които понякога поставят под съмнение възможността на генерални обобщения и за намирането на някакъв общ знаменател помежду им.

В 1.2. са разгледани последователно и донякъде на места паралелно дизайна, визуалната комуникация и технологиите. Прави впечатление желанието на авторката да търси и намира потвърждение на своите тези на базата на твърде обширен материал,

който по естествен начин свързва традициите на визуално-пластичните изкуства в сферата на декоративно-приложните форми с днешната визуална среда и с най-съвременните технологични и комуникационни средства и форми.

В този смисъл съвсем справедливо обучението в случая се свързва и има отношение както към формирането на основите на визуалната култура в смисъла, вече отбелязан във връзка с труда на Рудолф Арнхайм, но така също и с усвояването на граматиката на декоративно-абстрактните форми и от тук – на ролята им при формирането на ценностната ориентация на младия човек в съвременния сложен свят. Трябва между другото да отбележим, че що се отнася до граматика, до формиране на изобразителна култура, до търсене и откриване на някакви базисни, така да се каже, „елементарни” знакови единици на този дял от визуално-пластичните изкуства, именно абстрактните форми са далеч по-подходящи за решаване на тази задача. В сравнение с фигуративните елементи, които по принцип са свързани най-тясно с вътрешния контекст на творбата (композиция, сюжет, пространство), тук дискретните единици представляват далеч по-ясно обособим и разчленим материал от гледища на семиотиката.

Определено положително качество на труда е и фактът, че в него се разглеждат също така въпросите на модата, на масовата култура, на кича (с. 78). Колкото и подходът да е строго научен и в този смисъл да е съзнателно лишен от ценностни съждения, все пак споменатите области и по същество социологически аспекти на засегнатата проблематика не могат да останат извън полезрението на дисертантката.

Добре е разгледана също така и ролята на съвременните информационни и комуникационни технологии (с. 82 и сл.).

Втората част на труда на Венцислава Стоянова представлява конкретното научно-практическо изследване. То е подкрепено както от собствени социолого-статистически разработки и таблици, така и от подробни изследвания „на терен”, както казват етнографите и фолклористите. Тези разработки представляват оригинални виждания и решения на авторката, тъй като, доколкото ми е известно, подобни изследвания все още не са правени у нас. Тук тя убедително демонстрира в пълнота връзките между степента на образованост и на разбирането. Наблюдението ѝ, че абстрактните форми се харесват по-малко вероятно има своето обяснение както в традициите и в степента на изобразителната култура, така също и в определени идеологически императиви, които дълго тегнеха както върху българското изкуство, така и върху образованието по изобразително изкуство у нас.

Убедително и мотивирано са разработени учебните програми и учебните задачи. Формата на уъркшоп, практическите дейности, свързани с усвояването на съответния материал са добре описани, документирани и проследени в хода на изследването.

Както винаги, към труда, при всички вече отбелязани положителни качества, могат да бъдат отправени и отделни критически бележки.

Така например, в увода са налице доста общи съждения, които със същия успех могат да бъдат отнесени към други епохи, към най-различни обществени ситуации и т.н. Необходимо е малко по-конкретно и по-точно дефиниране на ситуацията в българското общество и по-специално в образованието у нас по изобразително изкуство, което обуславя интереса на самата докторантка към тази тема и я насочва да се захване с нея. Необходимостта от подобен анализ може да се мотивира още по-убедително. Тук, както вече беше споменато, от значение са традициите, липсата на необходимото ниво на визуална култура и т.н.

Освен това не би следвало така категорично да се твърди, че в съвременното изкуство се премахват границите между творец-зрител-творба (с. 79). Да се говори с прекалено едромащабни обобщения за съвременното изкуство винаги е твърде рисковано, тъй като то не е монолитно и цялостно, а представлява невероятно пъстра и богата мозаечна смесица от най-различни течения, форми и прояви.

Понятията, въпреки несъмненото желание на авторката да го стори, не са достатъчно ясно прецизирани (с. 7-8). По-строгийт изкуствоведски анализ би показал, че едно е декоративни форми, друго е абстрактни форми, трето е архитектурно формоизграждане. Въпреки че, както също беше вече споменато, всички те имат, на определено ниво, някои общи признаци, основното, което се налага при конкретното провеждане на анализа, е специфичното разграничаване на декоративност от абстракция, на неизобразително начало от абстрактно начало, на нефигуративно от архитектурно и т.н. И всичко това би следвало ясно да се отграничи от онзи тип образност, който наричаме ту фигуративност, ту предметно-достоверно изображение, ту просто „изобразително изкуство”. Тази липса на прецизиране, именно поради споменатите причини, на с. 93-94 в диаграма 1, например, води до това, че като абстрактни се сочат картини, които са фигуративни, макар и с определено геометризирани и стилизирани форми. Нека напомним, че стилизация има не само при абстрактните форми. Нещо повече, точно при предметно-фигуративната образност стилизацията се проявява най-пълно и последователно – особено нагледен пример тук е прочутата серия рисунка на бик на Пабло Пикасо.

Освен това, всички отбелязани особености на „абстрактно-декоративните форми” е добре да се диференцират както без семантика, така и след това – със съответните семантични планове.

Противопоставянето на „реалистична” и „абстрактна” образност (с. 74) не е удачно. Най-напред термините „реалистична” и „абстрактна” помежду си не са противоположни. Освен това терминът „реализъм” е натоварен с такъв огромен обем от значения, че е по-добре въобще да не бъде употребяван.

На моменти също така, в изложението преобладава дидактичния тон (трябва да...), а не изследователският, аналитичният дискурс. Освен това в отделни пунктове то звучи тезисно и донякъде декларативно. Нека не забравяме, че основната задача на всеки дисертационен труд е изследователска, а не прескриптивна.

Изводите биха могли да бъдат още по-категорични, още повече че Венцислава Стоянова е извършила впечатляваща по своя обем и качество изследователска работа. Защо все пак абстрактните форми се изучават и използват в педагогически план по-малко? Основните причини вероятно са от социален характер, но някои очевидно допират до определени общочовешки особености на възприемането и преживяването на образите.

Авторефератът е написан съгласно изискванията и вярно отразява съдържанието на дисертационния труд.

Приложенията към основния текст имат и самостоятелно значение и ясно показват и подкрепят достойнствата на дисертацията.

В заключение на всичко казано дотук мога да резюмирам следното. Независимо от направените бележки, трудът отговоря на всички основни изисквания, за да бъде успешно защитен публично. Ето защо с пълна убеденост препоръчвам на Специализираното научно жури да присъди на Венцислава Христова Стоянова образователната и научна степен „Доктор”.

проф. д. изк. Чавдар Попов